

Cercle Benelux d'Histoire de la Pharmacie

Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in Benelux

BULLETIN No. 7

NOVEMBER 1953

Redacteurs { Apoth. P. van de Vyvere, Brugge
Rédaction { Dr. D. A. Wittop Koning, Amsterdam

DE GESCHIEDENIS VAN DE KLINISCHE SCHOLEN

Als uitvloeisel van het K.B. van 6 Januari 1823, regelende het onderwijs ter opleiding van plattelands heel- en vroedmeesters en apothekers, werden in verschillende plaatsen van ons land klinische scholen opgericht.

De geschiedenis dezer scholen is beschreven, voor Alkmaar door BRUINVIS¹⁾, voor Middelburg door DE MAN²⁾, voor Amsterdam door HELLINGA³⁾, voor Rotterdam door ELIAS⁴⁾, voor Haarlem door BITTER⁵⁾, voor Leiden door DE METZ⁶⁾ en voor Hoorn door ondergetekende⁷⁾. Op de geschiedenis van de school te Maastricht hoopte ik nog nader terug te komen.

Inmiddels verscheen van de hand van de directeur van het sociaal historisch centrum voor Limburg, J. H. A. E. CORNIPS, onder de titel „Een provinciale school voor apothekers te Maastricht” de geschiedenis van deze laatste nog onbeschreven klinische school.

Door de goede zorgen van de firma HAHMES werd dit geschrift aangeboden aan de deelnemers aan de jaarvergadering van de K.N.M.P. op 1—4 Juni 1953 te Maastricht gehouden. Aangezien wij dit geschrift een wijdere verspreiding waard vonden verzochten wij de directeur van de firma HAHMES, R. M. H. C. NADAUD, toestemming het in ons bulletin op te mogen nemen hetgeen welwillend toegestaan werd.

Wij danken de heer NADAUD, allereerst voor het initiatief voor deze historische schets en voorts voor de toestemming dit op deze wijze aan onze leden aan te kunnen bieden.

D. A. WITTOP KONING.

¹⁾ C. W. BRUINVIS, *De geneeskundige school te Alkmaar*. Alkmaar 1915.

²⁾ Dr. J. G. DE MAN, *De geneeskundige school te Middelburg 1825—1866*. Middelburg 1904.

³⁾ G. HELLINGA, *De voormalige Amsterdamsche Clinische School in het Binnengasthuis*. Bijdr. Gesch. der Geneesk., VIII (1928).

⁴⁾ Dr. J. PH. ELIAS, *Overzicht van de geschiedenis der geneeskunde in Rotterdam*. Rotterdam 1912.

⁵⁾ H. BITTER, *De Hortus medicus of stads-kruidtuin van het Collegium Medico-Pharmaceuticum te Haarlem*. Haarlem 1914.

⁶⁾ E. B. DE METZ, *Een plaatselijke apotheekersschool te Leiden onder de geneeskundige wetgeving van 1818*. Pharm. Weekbl., 1940, p. 321.

⁷⁾ Dr. D. A. WITTOP KONING, *De geneeskundige school te Hoorn*. Ned. Tijdschr. voor Geneeskunde, 1950, nr 18.

EEN PROVINCIALE SCHOOL
VOOR APOTHEKERS
TE MAASTRICHT

TEVENS BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS
VAN DE PHARMACIE TE MAASTRICHT
IN DE FRANSE TIJD

DOOR

J. H. A. E. CORNIPS EC. DRS.
DIRECTEUR VAN HET SOCIAAL HISTORISCH
CENTRUM VOOR LIMBURG

Al hebben E. Hollman en P. van der Wielen in „Een bijdrage tot de Geschiedenis der Pharmacie in Maastricht”, verschenen bij gelegenheid van de Jaarvergadering van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der Pharmacie in Maastricht, anno 1921 ¹⁾, reeds summieri aanwijzingen gegeven over het bestaan van een „Ecole provinciale de Pharmacie et d'Accouchement”, het leek ons dienstig bij gelegenheid, dat het Departement Limburg anno 1953 wederom als gastvrouw optreedt van de thans Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Pharmacie nog een bijdrage te leveren tot deze geschiedenis en vooral nadere gegevens te verschaffen over de bedoelde school.

We dienen hiervoor terug te gaan tot het keerpunt in de geschiedenis van Maastricht, waar Hollman en van der Wielen hun historisch overzicht beëindigden: de komst van de Fransen in 1794.

Ook al werden de Gilden afgeschaft en daarmee ook de te Maastricht sedert 1762 bestaande Broederschap van de Apothekers en Drogisten opgeheven, de eisen aan de apotheker in art. 5 van het Reglement van 1762 ²⁾ gesteld, alvorens hij als zodanig toegelaten werd, nl. het afleggen van een examen en een proef ten overstaan van twee „stadsdoctoren” en een apotheker, bleven gehandhaafd.

We concluderen dit uit een register van Apothekers in het Département de la Meuse Inférieure, opgemaakt ingevolge de artikelen 11 en 12 van een besluit van de Prefect van het Departement, d.d. 9 Juni 1803 en vereist door de Wet van 21 germinal an 11 (11 April 1803) ³⁾.

Alle op dat tijdstip te Maastricht aanwezige apothekers, zowel degenen die vóór als die na de komst van de Fransen toegelaten zijn, hebben hun examen afgelegd ten overstaan van „le Colege des Médecins de cette ville”, in één geval geheten „l'ancien conseil de santé”.

Vóór de bezetting door de Fransen was van de dertien in 1803 in Maastricht verblijvende apothekers, het examen afgelegd door zes apothekers, t.w. L. Vlieckx (Quartier de Wick) op 3 Februari 1783, Isaac Hanenberg (later geschreven Haenenberger) op 12 November 1783, M. Janssen op 26 Februari 1790, P. H. Haenen op 20 April 1790, J. J. Coninx op 26 Juli 1792 en Guill. Nijst, die een jaar vóór het bombardement en de val van Maastricht, op 3 October 1793 slaagde. Door het „Colege des Médecins”, optredend als „jury provisoirement établi par l'Administration du Département”, werden verder nog na de komst der Fransen geëxamineerd: Th. Henkelius (later geschreven Henckelius) in 1797, Jean Jacques Hollman op 21 Juni 1798, J. Ploem

---

¹⁾ Pharmaceutisch Weekblad, 1921, pag. 758-788.

²⁾ Het Reglement is gepubliceerd door E. J. A. H. VERZIJL in Pharm. Weekbl., 1935, pag. 1386-1392. Ook STOEDER: „Geschiedenis der pharmacie in Nederland” bevat het (pag. 252-260).

³⁾ Mr H. HARDENBERG: „Inventaris der archieven van het Arrondissement Maastricht en van het Departement van de Nedermaas 1794-1814”, Den Haag, 1946, no. 2791.

op 21 brumaire an 8 (12 November 1799), Jean Baptiste Meers op 24 fructidor an 10 (11 September 1802) en P. H. Matthey op 10 pluviöse an 11 (30 Januari 1803).

In het Memorial Administratif van 1819 vinden we voor Matthey en Ploem beide 17 Juli 1803 vermeld.

In het register van 1803 staan verder nog vermeld zonder datum: Jean Pierre Minckelers en Jean Baptiste Brugmans. Uit een lijst, opgesteld 7 Januari 1807 ⁴⁾, weten we, dat Brugmans inderdaad op 21 Januari 1803 te Maastricht werd toegelaten door de aldaar zetelende examen-commissie. Ook voor hem vermeldt het Memorial Administratif van 1819 een o.i. onjuiste datum, nl. 14 Juli 1803.

Wat Minckelers betreft, zeer zeker kunnen we aannemen, dat hij voor het oude „Colege des Médecins”, examen heeft afgelegd, ook al is de datum onbekend. Toen evenwel de wet van 1803 was uitgevaardigd, heeft hij voor de door deze wet vereiste jury op 6 thermidor an 12 — 25 Juli 1804 — op 54-jarige leeftijd opnieuw het examen afgelegd en wel te Luik (Département de l'Ourthe), omdat de jury te Maastricht (Département de la Meuse Inférieure) pas later geformeerd werd. Zoals we nog zullen zien, kreeg Minckelers zitting in deze jury.

Daags vóór het afsluiten van het Register op 20 Juli 1803 legden nog 'n drietal apothekers uit St Truiden het examen te Maastricht af, zeker bevreesd, dat de nieuwe examen-commissie strengere maatstaven zou aanleggen.

De gegevens, voorkomende op de bovenbedoelde inschrijvingslijst van 1803, stemmen overeen met die van de volkstelling in het jaar 11 van de Franse Jaartelling (1802-1803) te Maastricht gehouden, met dien verstande, dat de volkstelling nog een tweetal apotheken meer vermeldt, gedreven door de weduwen Haenen en Du Moulin.

De gegevens van deze volkstelling zijn ook, wat de apothekers betreft, uit meer dan één oogpunt interessant ⁵⁾. Ze geven een idee over de gezins-samenstelling, de leeftijd en de afkomst van de apothekers; ze verschaffen de adressen waar apotheken gevestigd zijn en ze geven een aanduiding over de maatschappelijke welstand van de apothekers, doordat vermeld staat of het huis, waarin de apotheek gevestigd is, het eigendom is van de apotheker. Slechts vier van de vijftien apothekers waren niet eigenaar van het huis, waarin zij apotheek hielden. In drie gevallen betrof het apothekers onder de 30 jaar, zodat er nog volop kansen waren mettertijd het huis in eigendom te verwerven. Ook de niet-eigenaars woonden op het adres, waar de apotheek gevestigd was. Het vreemde element onder de apothekers van 1802 was zeer gering. Slechts één apotheker, nl. Brugmans, was niet geboortig uit Maastricht, doch hij verbleef er reeds 50 jaar. De sterke overheersing van het inheemse element behoeft geen bevreemding te wekken, wanneer men art. 1 van het reglement van 1762

---

⁴⁾ HARDENBERG, o.c., no. 2779.

⁵⁾ Idem, nos. 1044-1046.

naslaat, waarbij bepaald werd, dat „niemand binnen dese stad sal vermogen apotheeckers of drogerie winkel te houden ofte op te stellen dan die borgers deser stad zijn”.

Het merendeel van de apotheken was gevestigd in wat thans nog het centrum van de stad is. Niet minder dan drie apotheken lagen in de Maastrichter Brugstraat, terwijl de Kleine Staat, de Grote Staat, de Muntstraat, de Markt, de Spilstraat, het Vrijthof, de Platielstraat, de Bredestraat en de Kapoenstraat er ieder één telden. In Wijk-Maastricht was sedert 1783 een apotheker gevestigd aan de Wijker Brugstraat.

Slechts in de apotheek op de Markt is onafgebroken door één en dezelfde familie, nl. de fam. Hollman, apotheek gehouden en wel tot 1946. Het was niet mogelijk na te gaan of sommige der panden, waarin in 1802/1803 een apotheek gevestigd was, thans nog als zodanig in gebruik zijn. Zeer waarschijnlijk is dit evenwel bij meerdere het geval.

De wet van 21 germinal jaar 11 (11 April 1803), houdende organisatie van de pharmacie-scholen, bracht niet veel wijziging in de bestaande organisatie, wat betreft het door de aspirant-apotheker af te leggen examen.

Naast de mogelijkheid van het afleggen van 'n examen aan de pharmacie-scholen te Parijs, Montpellier en Straatsburg en aan de drie bestaande medische scholen, bleef gelegenheid bestaan in de hoofdsteden van de departementen een gelijksoortig examen af te leggen voor een „jury médical”, samengesteld uit twee doktoren, in het betreffende departement woonachtig, een „commissaire”, genomen uit het professorencollege van een der hogescholen en vier apothekers: deze laatsten te benoemen door de prefect van het departement.

Bepaald zwaar was de eis, dat de candidaat minstens 8 jaar in een wettig gevestigde apotheek moest werkzaam zijn geweest; de minimum leeftijd voor toelating tot het examen was 25 jaar. Het examengeld bedroeg 200 francs.

De wet schreef verder nog voor, dat apothekers, aangenomen door een jury, zich alleen konden vestigen in het departement, waar het examen was afgenomen.

Dat Minckelers, ofschoon hij te Luik examen had afgelegd, toch te Maastricht gevestigd bleef, is een bewijs te meer, dat hij ook reeds — waarschijnlijk in 1800 ⁶⁾ — examen gedaan had voor het oude „Colege des Médecins” en dat zijn Luiks examen eigenlijk overbodig was voor het uitoefenen van praktijk.

Een besluit van 13 Augustus 1803 stelde het model van het diploma vast, af te leveren aan hen, die met goed gevolg het uit drie delen bestaande examen voor de jury hadden doorstaan.

De twee doctoren voor de „jurys médicaux” van alle departementen werden aangewezen door de eerste consul van de Franse Republiek, de

---

⁶⁾ J. P. L. SPEKKENS: „L'Ecole Centrale du Département de la Meuse-Inférieure. Maastricht 1798-1804”, Diss. Nijmegen, 1951, pag. 100-101.

latere Napoleon I, bij besluit van 25 Nivose an 12 — 16 Januari 1804 —. Het waren voor het departement van de Neder-Maas: Jean Henri Bosch, geneesheer te Maastricht en Leonard Mancel, chirurg te Maastricht. Als „Commissaire” en president van de jury trad op Prof. Tourdes van de Pharmacieschool te Straatsburg, ofschoon het departement eigenlijk viel onder het ressort van de Medische School van Mainz.

Aangezien er blijkbaar weinig belangstelling bestond, mogelijk ook omdat niet kon worden voldaan aan de eis van 8 jaar practijk, boden zich gedurende 1804 geen kandidaten voor het apothekersexamen aan. Toen dit in 1805 wel het geval bleek te zijn, ging de prefect over tot de benoeming van de vier apothekers, volgens art. 13 van de wet van 1803 vereist ter completering van de jury médical. Bij besluit van 8 fructidor an 13 — 26 Augustus 1805 — werden aangewezen de apothekers I. Hanenberg, Th. Henkelius, G. Nijst en J. P. Minckeleis, allen uit Maastricht. De tekst van het schrijven, waarin deze benoeming aan de betreffenden werd medegedeeld, is hierachter als bijlage I opgenomen ⁷⁾. De jury zetelde voor de eerste maal enkele dagen na haar completering, nl. van 29-31 Augustus 1805. Aan negen nieuwe apothekers werd het diploma uitgereikt, waaronder geen enkele afkomstig uit Maastricht.

Telken jare omstreeks dezelfde tijd nam de „jury médical” examen af. Achtereenvolgens slaagden de volgende Maastrichtenaars: in 1806: Lambert Daenen en Jozeph Dominique Hollman; in 1807: Jean Lambert Henckelius; in 1809: Jean Henri Boulanger en Louis Antonin Nijpels en in 1816: Jacques Vlieckx. Deze laatste was 27 jaar. Opmerkelijk is, dat gedurende 7 jaar geen enkele Maastrichtenaar aan het examen deelnam.

Na het verdwijnen van de Franse overheersing bleven de jurys médicaux voorlopig hun zelfde functie uitoefenen, zoals uitdrukkelijk bepaald is in art. 1 van het Koninklijk Besluit van 30 November 1815, no. 99: „Tot op het in werking brengen der algemeene verordeningen voor het geneeskundig onderzoek en toezicht, zal in de Zuidelijke Provinciën van ons Rijk het afnemen der examina, als officier van gezondheid, apotheker, vroedvrouw of kruiden-verkoper geschieden door geneeskundige jurys, evenals zulks onder het laatste bestuur in de gemelde provinciën heeft plaats gehad” ⁸⁾.

Het Koninklijk Besluit van 5 Februari 1816, no. 48, handhaafde de heren Bosch en Mancel als leden van de „jury médical”. Tot voorzitter-commissaris werd benoemd de heer Harbauer, „Commissaris voor het geneeskundig Vak in de Zuidelijke Provinciën”. Omtrent een herbenoeming van de apothekers is niets bekend.

Door de wet van 12 Maart 1818 „ter regeling van hetgeen betrekkelijk is tot de uitoefening van de verschillende takken der Geneeskunde” werd

---

⁷⁾ HARDENBERG, o.c., no. 2779.

⁸⁾ Register Kon. Besluiten 1815-1817 en 1818. Provinciaal Archief, Rijksarchief Maastricht.

LA COMMISSION MÉDICALE

DE LA PROVINCE DE LIMBOURG,

AYANT examiné le *Sieur Grossier Guillaume demeurant à Maastricht Province de Limbourg*
comme candidat en *Pharmacien* lequel ayant donné des preuves *suffisantes* de ses
connaissances et de son aptitude pour être admis comme *Pharmacien de Ville*

Nous déclarons admettre ledit Sieur *Grossier* à l'exercice de la *Pharmacie*
en la qualité susdite et en se conformant aux Lois et Règlements généraux et locaux émanés et à
émaner à l'avenir.

En foi de quoi, nous lui avons délivré le présent Certificat, muni de notre sceau et signé par
notre Président et par notre Secrétaire.

FAIT en notre Assemblée à Maastricht,
le *18 Mai 1820*

Le Président,

Boisje

Par la Commission,

Le Secrétaire,

Nys

Fotocopie van het diploma op 28 Mei 1820 door de provinciale geneeskundige commissie uitgereikt aan de Maastrichtse apotheker Guillaume Grossier.
Het origineel beruist in het archief van de familie E. Hollman-Grossier te Heerlen.

de regeling in de provincie Limburg dezelfde als die voor de overige provincies van het Koninkrijk, practisch reeds sinds 1804, gold.

De op te richten „provinciale commissie van geneeskundig onderzoek en toezicht” zou o.a. de apothekers-examens afnemen en getuigschriften uitreiken.

Nadere regelen omtrent de provinciale geneeskundige commissies en met name ook omtrent de bevoegdheden t.a.v. de apothekersexamens werden neergelegd in het Koninklijk Besluit van 31 Mei 1818.

Enige tijd daarna werden de leden van de provinciale commissie voor Limburg, met als standplaats Maastricht, benoemd en wel bij Koninklijk Besluit van 11 September 1818, no. 67.

Behalve een viertal medicinae doctores, t.w. J. H. Bosch en H. J. Neijs uit Maastricht, C. Leurs uit Roermond en A. W. van Langenaken uit Tongeren en de ons reeds bekende heel- en vroedmeester L. Mancel uit Maastricht, hadden er in zitting, de apothekers J. P. Minckelers en H. Haenen, beiden uit Maastricht.

Men constateert dus, dat in tegenstelling tot de jury médical, de geneeskundige commissie slechts twee apothekers bevatte. Men dient hierbij evenwel te bedenken, dat deze twee apothekers permanente leden waren, ook voor de andere taken van de commissie en niet slechts geassumeerde ten behoeve van de aan de candidaat-apothekers af te nemen examens, zoals bij de vier apothekers-leden van de jury médical het geval was. *Tweemaal 's jaars hield de provinciale geneeskundige commissie zitting voor het afnemen van examina.* De eerste Maastrichtenaar, aan wie het diploma werd uitgereikt, was Jean François Lekens op 4 November 1819. De zitting daaropvolgend (18 Mei 1820) slaagden P. Etienne Nijst en Guill. Grossier. Een reproductie van het diploma van de laatste is in dit geschrift opgenomen.

Op grond van artikel 25 van het Koninklijk Besluit van 31 Mei 1818 waren de provinciale besturen gehouden telken jare een lijst te publiceren van de „bevoegd erkende beoefenaren van de onderscheidene takken der geneeskunst”.

Voor het eerst gebeurde dit in Limburg, ingevolge resolutie van het College van Gedeputeerde Staten van 10 September 1819, no. 66. De lijst komt voor in het Memorial Administratif van dit jaar⁹⁾ en telt alleen in Maastricht op een bevolking van 18.700 zielen, zeventien apothekers, waarvan vijftien onder het hoofd „Apothekers vóór de Wet van 12 Maart 1818 aangenomen” en twee onder „Apothekers in Steden door de geneeskundige commissiën aangenomen”. De vijftien vernoemden we reeds successievelijk in onze opsomming in het voorgaande; de twee overigen waren Lambert Jozeph Dumoulin en Jean Lambert Franquinet, voor wie als plaats van receptie staat vermeld Den Bosch en als datum respectievelijk 31 Mei 1815 en 28 September 1815, een jaar, waarin de geneeskundige commissie in Limburg nog niet bestond. Opmerkelijk is, dat beiden liever

---

⁹⁾ Memorial Administratif, 1819, no. 66.

naar Den Bosch reisden, dan zich te presenteren aan de toentertijd nog te Maastricht bestaande jury médical. Het kan zijn, dat de toestand in Limburg door de val van Napoleon zo chaotisch was, dat men zich liever hield aan de in Noord-Nederland geldende wetgeving, dan de nog niet gesanctioneerde wetten van de verdwenen Fransen te blijven volgen.

Betreffende de opsomming in het Memorial Administratif van 1819 merken we nog op, hetgeen we incidenteel reeds constateerden, dat de receptie-data van hen, die ten tijde van de in zwang zijnde Franse jaartelling examen deden, niet overeenstemmen met die van de Franse administratie. Behalve de data van de drie reeds genoemden (Brugmans, Ploem en Matthey), is ook de datum van Minckelers' receptie foutief en wel is deze precies een jaar te vroeg gesteld, hetgeen 'onmogelijk juist kan zijn, omdat op 25 Juli 1803 nog geen jury médical te Luik bestond. Kennelijk is hier iemand aan het werk geweest, die in de herleiding van de Franse tijdrekening niet goed thuis was. Men zal ook niet de hulpmiddelen ten dienste gehad hebben, die ons heden ten dage ter beschikking staan¹⁰). Noch de wet van 12 Maart 1818, noch het Koninklijk Besluit van 31 Mei d.o.v. bevatte voorschriften omtrent de opleiding tot heelmeeester, vroedvrouw of apotheker. Ieder, die zich bekwaam achtte, meldde zich bij de geneeskundige commissie en werd toegelaten tot het examen. Wel was op 7 October 1818 een „Plan en Regelmaat van Examen voor den Apothekers” uitgevaardigd, waardoor uniformiteit gebracht werd in de examen-eisen, maar de opleiding was niet aan regels gebonden. Het laat zich begrijpen, dat bij deze algehele vrijheid van vóóropleiding geen sprake kon zijn van enigerlei eenvormigheid bij de theoretische en praktische scholing. Bovendien was het niet denkbeeldig, dat vooral op het platteland, ernstige tekorten aan geneeskundige beoefenaren zouden ontstaan. Het is om deze redenen, dat Koning Willem I op 6 Januari 1823 een Koninklijk Besluit uitvaardigde, waarbij een reglement „omtrent de inrigting van Scholen ter aankweeking van Heelmeesters en Vroedvrouwen” werd goedgekeurd. Kennelijk zat de bedoeling voor, om, door de vaststelling van soortgelijk reglement, de oprichting van scholen te stimuleren.

Aanvankelijk volstond het Provinciaal Bestuur van Limburg met het Koninklijk Besluit ter kennis te brengen van de Gemeentebesturen, onder toevoeging van de mededeling, dat „zich aan vroedvrouwen in deze provincie, vooral ten platte lande, een noodlottig gebrek doet gevoelen”¹¹). In eerste instantie dacht het Provinciaal Bestuur dus slechts in de richting van een vroedvrouwenschool.

Uiteraard zou alleen een stad in aanmerking komen als vestigingsplaats van een dergelijke school. Geen van de overigens weinige steden van het toenmalig Hertogdom, voelde er echter iets voor.

---

¹⁰) Een zeer goed hulpmiddel is: A. KESSEN: „Herleidingstabellen der Fransch-Republikeinsche Tijdrekening”, Maastricht, 1937.

¹¹) Verslag van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten over 1823, pag. 5.

Zowel Hasselt, Tongeren en Maaseijck, als Maastricht, Roermond, Sittard, Weert en Venlo stonden afwijzend tegenover het idee. Daarom nam het College van Gedeputeerde Staten opnieuw het initiatief en richtte speciaal tot het stedelijk bestuur van Maastricht het verzoek medewerking te willen verlenen aan de totstandkoming van een vroedvrouwschool. Deze medewerking beperkte zich uiteindelijk tot het als intermediair optreden tussen het Provinciaal Bestuur en het „Collège van Regenten van den Algemeenen Armen”, het huidige Burgerlijk Armbestuur, teneinde van dit laatste een lokaal te verkrijgen voor het geven van de lessen. Met name weigerde het Gemeentebestuur enigerlei financiële bijdrage. Aangezien het provinciaal budget ook uiterst beperkt was, zagen Gedeputeerde Staten zich gedwongen af te zien van hun tijdens de onderhandelingen met de gemeente Maastricht toch nog gekoesterde plannen ook heelkundigen te laten opleiden. Bij het loslaten van dit plan heeft overigens ook de overweging gegolden, dat Luik zeer nabij was, „waar aan de hogeschool opleiding in heelkunde mogelijk is”, zoals we vernemen uit een rapport van 26 November 1824 van Gedeputeerde Staten aan de Minister van Binnenlandse Zaken.

Uit dit rapport krijgen we voor het eerst kennis van het feit, dat men de school niet wilde beperken tot opleiding van vroedvrouwen, maar ook gelegenheid wilde geven „aan gezellen van apothekers om lessen te volgen en zich te bekwamen tot ervaren apothekers”. En zo was het reglement, dat men aan de Minister ter goedkeuring voorlegde, getiteld: „Reglement van inrigting en administratie der School tot aankweeking van Apothekers en Vroedvrouwen in de provincie Limburg”.

Het is niet uitgesloten, dat door de apothekers-leden van de provinciale geneeskundige commissie de idee geopperd is de oorspronkelijk geplande vroedvrouwschool uit te breiden tot opleidingsschool voor apothekers. Immers, met de commissie is zeker overleg gepleegd over de oprichting en het is te begrijpen, dat de apothekers-leden aangedrongen hebben op een apothekersschool om meer uniformiteit te brengen in de opleiding en om daardoor ontegenzeggelijk bekwaamere vakgenoten te krijgen. Over het standpunt van de gevestigde apothekers ten opzichte van de plannen ontbreekt elk spoor. Er is evenwel geen reden te veronderstellen, dat dit afwijzend zou zijn geweest; nooit is b.v. enige klacht vernomen, dat leerling-apothekers niet voldoende gelegenheid zouden hebben gehad de lessen te volgen.

Overeenkomstig het voorstel van Gedeputeerde Staten werd het reglement Koninklijk goedgekeurd bij Besluit van 19 Mei 1825, no. 130. Zo kreeg ook Maastricht, evenals Leiden, Amsterdam, Alkmaar, Haarlem en andere steden ¹²⁾, naar aanleiding van de wet van 1818 en meer bepaald naar aanleiding van het Koninklijk Besluit van 6 Januari 1823, een school tot

---

¹²⁾ Zie over de school te Leiden het artikel van E. B. DE METZ in Pharm. Weekbl., 1940, pag. 321-334 en over die te Alkmaar: C. W. BRUINVIS: „De Geneeskundige School te Alkmaar 1827-1865”, 1915.

opleiding van apothekers. Misschien in een vlag van te vergaande taalzuivering werd het reglement van de school te Maastricht in het verslag van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten over 1825¹³⁾ aangekondigd als „Reglement voor de inrichting en beheer van de provinciale school tot aankweeking van artsenij-mengkundigen en vroedvrouwen”. De tekst van het Reglement is hierachter opgenomen onder bijlage II.

In het schrijven van 10 Juni 1825, waarbij de Minister aan de Gouverneur van Limbúrg de Koninklijke goedkeuring van het reglement mededeelde, werd tevens de wens van de Koning tot uitdrukking gebracht, dat de school zo spoedig mogelijk ook geschikt zou worden gemaakt voor de opleiding van heelkundigen. Aan deze wens is echter nooit voldaan kunnen worden. Zo bleef de school een vroedvrouwen- en apothekersschool, waaraan als eerste docenten met de titel van lector, daartoe aangewezen bij ministeriële dispositie van eveneens 10 Juni 1825, optraden: voor de vroedkunde: J. F. J. Bosch, zoon, medisch chirurg et artis obst. doctor en voor de artsenijmengkunde en de daarmee in verband staande beginselen van de scheikunde: M. Martens, Math.; Magister philos. natural. et medicinae doctor.

Op Vrijdag 24 Juni 1825 om 10 uur werden de lectoren op het „Gouvernementshotel” plechtig geïnstalleerd.

Inmiddels was door het College van Gedeputeerde Staten het bestuur van de school benoemd, dat volgens art. 5 van het reglement werd voorgezeten door een lid van het benoemend college¹⁴⁾. Als voorzitter en secretaris traden op respectievelijk Jhr C. de Brouckere en advocaat J. Batta, het bestuurslid, dat de stedelijke regering van Maastricht vertegenwoordigde. Reeds in October 1826 werd de Brouckere door zijn benoeming tot lid van de Tweede Kamer opgevolgd door M. J. Germain. Als verdere leden traden op advocaat Schaetzen, apotheker Henckelius en Booy. Uiteraard hadden in de loop der jaren bestuurswisselingen plaats. J. Batta bleef secretaris-penningmeester tot Augustus 1839. Hij werd opgevolgd door A. Lekens.

De eerste daad van het schoolbestuur was een verzoek d.d. 23 Juni 1825 aan Gedeputeerde Staten, te willen overgaan tot uitbetaling van f 1000,—, toegekend op de provinciale begroting van 1825. Binnen een week was aan het verzoek voldaan. Tevens was door het bestuur de begroting van de school over 1826 overgelegd. Van een begroting kan eigenlijk niet gesproken worden. Het was gewoon een staatje van uitgaven, die men dacht te doen ten laste van de provincie. Het zag er als volgt uit:

---

¹³⁾ Verslag, pag. 9.

¹⁴⁾ De volgende gegevens zijn tot 1861 geput uit het Provinciaal Archief, aanwezig op het Rijksarchief te Maastricht.

Traktement lectoren	f 800,—
„ meesteresse-vroedvrouw	„ 75,—
„ scheikundig voorbereider	„ 75,— *)
„ bode	„ 40,—
Vuur, licht en andere kleine behoeften	„ 40,—
Toebereiding der scheikundige proeven	„ 100,—
Aankoop van instrumenten	„ 220,—
	<u>f 1.350,—</u>

*) De apotheker F. L. Marres, verbonden aan het gasthuis, werd de eerste scheikundig voorbereider.

De inkomsten uit hoofde van „retributies” van leerlingen — voor een apothekersleerling bedroeg dit „collegegeld” f 15,— per jaar — zouden worden besteed voor verdere aankoop van instrumenten en inrichting van het laboratorium. Uiteindelijk is hier niet veel van terecht gekomen. Al spoedig — 11 Mei 1826 — besloot het schoolbestuur f 200,— van de retributies te bestemmen voor „vervolmaking” van de traktementen der lectoren.

Het overblijvende gedeelte werd als batig saldo beschouwd, hetgeen op de rekening over 1826 reeds was aangegroeid tot het, in verhouding tot het gehele budget, niet onbelangrijke bedrag van f 513,08. Gezien de verdere lotgevallen van de school kan men zich achteraf afvragen, of een dergelijk conservatief beleid verstandig is geweest. Het was o.a. voor het Provinciaal Bestuur aanleiding de gevraagde bijdrage van f 1.270,— over 1829 te beknotten tot f 800,—.

Uiteraard was het schoolbestuur gehouden financiële verantwoording af te leggen aan het Provinciaal Bestuur. Daardoor zijn de rekeningen van geleverde materialen voor het nageslacht bewaard gebleven. Zij verschaffen een inzicht in de prijzen en in de gebruikte grondstoffen in die tijd. De rekeningen leren ons ook, dat de grondstoffen, als het kleine hoeveelheden betrof, betrokken werden van de apotheker Roersch uit Maastricht, doch dat grotere hoeveelheden geleverd werden door M. de Mélotte uit Luik en Max Delfosse, „droguiste” in Brussel. Het begrip „droguiste” dekt zich geenszins met ons huidige begrip drogist. Het waren veeleer handelaren in kruiden „en gros” en „en detail”. Zo telde Maastricht volgens het oudste volledige adresboek ¹⁵⁾ in 1855 zes „droguistes”. Hiervan waren er niet minder dan vijf tevens apotheker, waaronder de zo juist genoemde Roersch; de enigste droguiste, niet-apotheker, was P. Hahmes et Compagnie, de thans nog te Maastricht onder die naam bestaande pharmaceutische fabriek en groothandel, welke firma een internationale faam genoot als kruidenverwerkende industrie.

De eerste jaren van haar bestaan bloeide de school ¹⁶⁾.

¹⁵⁾ J. W. SALIE: „Le Guide impartial du voyageur à Maastricht ou Indicateur général de la ville et ses habitants”, 1855.

¹⁶⁾ De afdeling Vroedvrouwenschool blijft in het volgende nagenoeg buiten beschouwing.

Ofschoon het aanvankelijk in de bedoeling lag pas in 1826 met de cursus voor apothekers te beginnen, was de belangstelling zó groot, dat men reeds op 1 September 1825 startte en wel met 15 leerlingen, die zowel de lessen in de scheikunde als die in de kruidkunde gingen volgen.

Op 1 September 1826 werden achttien leerlingen ingeschreven, waaronder elf voor de tweede maal. Slechts van deze achttien zijn naam en plaats van herkomst bekend; negen leerlingen waren afkomstig uit Maastricht, de overigen kwamen uit zeven andere plaatsen nl. twee uit Tongeren, twee uit Maaseijck en één respectievelijk uit Borgloon, Echt, Raevesteijn, Tienen en Venlo.

Reeds op 15 Mei 1826 uitte het schoolbestuur de klacht, dat het laboratorium van het hospitaal, waar de scheikundige lessen gegeven werden, te weinig ruimte bood voor het behoorlijk volgen van de lessen. Het stelde voor: een nieuw laboratorium op te richten in de tuin van het gasthuis en de kosten te laten dragen door de provincie, de stad Maastricht en het Armbestuur.

Dit voorstel is aanleiding geweest tot een langdurige en uitvoerige correspondentie en — we kunnen dat rustig aannemen — mondelinge gedachtenwisseling tussen het College van Gedeputeerde Staten en het Stedelijk Bestuur van Maastricht. Toen stads- en armenbestuur — ondanks het grote aantal leerlingen afkomstig uit Maastricht — weigerden „de vereischte middelen bij te dragen tot daarstelling van 'n meer geschikt lokaal”, zijn nog andere mogelijkheden onderzocht o.a. het neerzetten, op kosten van de provincie, van een gebouw op grond, die eigendom bleef van het Armbestuur, onder voorwaarde, dat bij opheffing van de school, het gebouw ook aan het Armbestuur verviel. Provinciale Staten gingen hier echter niet mee accoord. Wel werden in 1827 Gedeputeerde Staten gemachtigd, nadere onderhandelingen te voeren over de aankoop (er is zelfs gesproken over onteigening) van het benodigd terrein. Toen evenwel Gedeputeerde Staten de prijs te hoog achtten en het Stadsbestuur met het Armbestuur de mening bleef toegedaan, dat het niet goedkoper kon, is van het gehele plan afgezien en is men zich blijven behelpen met het bestaande laboratorium van het gasthuis. Het ware het aanzien van de school zeker ten goede gekomen als overeenstemming was bereikt. Bovendien is daardoor nooit een botanische tuin tot stand gekomen, die bij soortgelijke scholen meestal niet ontbrak en waarvoor bij een nieuw gebouw in de ruime tuin van het Godshuis zeker plaatsruimte aanwezig was.

De school ontwikkelde zich derhalve gedurende de eerste jaren van haar bestaan gunstig. Ook de lessen in de vroedkunde werden door voldoende leerlingen, afkomstig vooral van het platteland, gevolgd en de afgelegde examina werden hoogst voldoening gevend genoemd. Door de gewijzigde politieke omstandigheden tengevolge van de Belgische opstand ontstonden grote moeilijkheden. Het grondgebied van onze huidige provincie Limburg werd, met uitzondering van de gemeenten Maastricht en Sint Pieter, bezet. Enerzijds konden daardoor leerlingen van buiten Maastricht niet of met

grote moeite de school bezoeken, anderzijds liepen de inkomsten van de provincie zó terug, dat geen subsidie meer kon worden verstrekt aan de school en het salaris van de lectoren niet meer gegarandeerd kon worden. In dit licht gezien, is het begrijpelijk, dat het bestuur — in Januari 1829 was baron de Lamberts de overleden Germain als voorzitter opgevolgd — besloot de cursus 1831/1832 geen doorgang te laten vinden. De situatie was hoogst onbevredigend, hetgeen bleek uit een tiental aanmeldingen voor de schei- en kruidkundelessen in de loop van 1832. Toen de lector Martens, door het gedeeltelijk vernieuwde schoolbestuur overreed, genoegeen nam met een salaris van *f* 200,— per jaar, werd op 1 November 1832 het onderwijs in de schei- en kruidkunde hervat. De vroedkundelessen, die vooral leerlingen van buiten trokken, vonden ook toen nog geen doorgang.

De apothekers-cursus heeft het echter ook maar twee jaar kunnen volhouden met respectievelijk 12 en 7 leerlingen. Niet de geringe provinciale bijdrage — 200 gulden per jaar — doch het gebrek aan leerlingen was oorzaak, dat hij in 1834 wederom moest worden gestaakt. In 1835 zijn wel weer pogingen aangewend de school opnieuw te doen starten — o.a. een verhoogde bijdrage van de provincie, door de Staatsraad in uitzicht gesteld —, doch te weinig aanmeldingen, alsmede het vertrek van de lector Martens waren de redenen, dat deze pogingen zonder succes bleven. Aan het ingrijpen van de geneeskundige commissie is het te danken geweest, dat het jaar daarop toch weer een aanvang werd gemaakt met de lessen. Zoals men zich herinneren zal, was deze commissie de instantie, die de beslissing had, na het afnemen van 'n examen, over al of niet toelating tot apotheker. De school was slechts een vrijwillig hulpmiddel om de candidaat-apothekers voor dit examen op te leiden. In de loop van 1836 nu bepaalde de commissie, dat geen apothekers-leerlingen meer tot het examen zouden toegelaten worden, dan nadat zij twee cursussen in de schei- en kruidkunde aan de Provinciale School hadden gevolgd. Er bleken op dat moment tien candidaat-apothekers te zijn, die, naar aanleiding van dit besluit, requestreerden om de school te heropenen. Ofschoon de schoolcommissie ook nu bevreesd was, gezien de ervaringen in 1832-1834 opgedaan, dat op de duur voor geregelde cursussen niet voldoende leerlingen zouden te vinden zijn en men de geldmiddelen onvoldoende achtte, werd besloten in het najaar van 1836, voorlopig voor twee jaar, te herbeginnen. Behalve de provincie zou ook de geneeskundige commissie een bijdrage geven.

Van de sollicitanten naar het lectorschap werd de apotheker L. J. Dumoulin wegens zijn practische kwaliteiten verkozen boven zijn meer theoretisch ingestelde collega Franquinet. Zijn salaris werd vastgesteld op *f* 250,— per jaar. Ook de opleiding van vroedvrouwen werd weer ter hand genomen.

Gedurende het tweede jaar na de hervatting ontstonden wederom moeilijkheden over het lokaal. Van de zijde van het College van Regenten van den Algemeenen Armen rezen bezwaren tegen het voortzetten van de

lessen in de schei- en kruidkunde in het laboratorium van het Burger-ziekenhuis. De apotheker van het ziekenhuis kon geen gebruik maken van het laboratorium, wanneer er lessen waren en diensgevolge kregen de armen hun medicamenten niet bijtijds. Het conflict liep zó hoog, dat de Regenten de lector en zijn studenten de toegang tot het laboratorium ontzegden. Aangezien zij echter ingevolge art. 3 van het reglement van 1825 verplicht waren een lokaal ter beschikking te stellen, vonden de lessen voortgang in de anatomische zaal, het zgn. amphitheater, waar ook de lessen in de vroedkunde plaats hadden. Uiteindelijk adviseerde de Minister van Binnenlandse Zaken een conferentie, in het bijzijn van de Burgemeester van Maastricht, te beleggen tussen de beide betrokken besturen. Deze had plaats op 1 Maart 1838 en leidde tot een oplossing: een ander lokaal, gelegen tussen de broodbakkerij en het amphitheater, zou door het Armbestuur vrijgemaakt en ingericht worden. Intussen zouden de lessen in het laboratorium voortgang vinden.

Gedurende deze discussies gaf de Provinciale Raad (het College van Gedeputeerde Staten gedurende de Belgische Tijd) als zijn mening te kennen, dat er ten spoedigste gestreefd moest worden naar een eigen lokaal. Zover is het evenwel nooit gekomen. Nadat, de twee jaren, waarvoor de heropening oorspronkelijk gold, verlopen waren, is er niet lang gepraat over voortzetting van de lessen. Dumoulin werd opnieuw voor twee jaar benoemd en traditiegetrouw verscheen de mededeling in de „Journal du Limbourg” en het Memorial Administratif over de hervatting van de lessen per 1 September 1838. Na nog een tijdelijke herbenoeming van Dumoulin werd hij uiteindelijk bij Ministeriëel Besluit van 18 Januari 1843 definitief tot lector benoemd op een jaarwedde van f 400,—. Regelmatig werden de apothekers-cursussen nu elk jaar gegeven.

Zoals reeds meermalen tot uitdrukking is gekomen, werden lessen gegeven in schei- en in kruidkunde. Sedert het begin van de veertiger jaren werd de benaming kruidkunde vervangen door plantkunde of botanica, zonder dat het onderricht in dit vak echter noemenswaardige wijziging onderging. Het bleef beperkt tot de behandeling van die planten, die in de geneeskunde toepassing vonden. Tijdens de scheikundelessen werden de leerlingen naast de pharmaceutische praeparata o.a. onderricht op welke wijze vervalsingen waren te ontdekken, hetgeen er op kan wijzen, dat niet alle handelaren bona fide waren.

Het zwaartepunt van de cursus lag op de scheikunde. Over het algemeen werd dit vak gedurende zeven maanden, beginnend in latere jaren gelijktijdig met Hogescholen en Athenea op 15 October, driemaal in de week telkens gedurende twee uur gegeven. Na die zeven maanden kwam gedurende drie maanden de botanica aan de beurt. Buiten deze lessen werden door de „Scheikundige Voorbereider” proeven gedaan, die de leerlingen konden volgen. Pas in 1847 werd overgegaan tot het aanleggen van 'n verzameling enkelvoudige geneesmiddelen, bestemd om de toekomstige apothekers practische warenkennis bij te brengen.

Het merendeel van de leerlingen volgde de lessen gedurende twee achter-

eenvolgende jaren. Een enkele maal vonden we een aanduiding, dat de mogelijkheid voor een derde inschrijving openstond. Men was dan echter vrijgesteld van betaling van cursusgeld. De leerlingen van buiten Maastricht, die niet kapitaalkrchtig genoeg waren om zonder meer in pension te gaan, „hun tafel te betalen”, zoals dat in de terminologie van die dagen heette, probeerden als leerling of winkelbediende een baantje te krijgen, bij voorkeur in een apotheek. Ze werden werkstudent. Anderen behoefden zich dus niet als leerling te „verdoen”. In hoeverre de geneeskundige commissie de eis stelde aan candidaat-apothekers, dat ze als leerling in een apotheek werkzaam geweest moesten zijn, is niet bekend, maar men is geneigd ook uit het vorenstaande te concluderen, dat veel waarde gehecht werd aan de opleiding door middel van de school en men mag wel aannemen, dat de cursussen voldeden om goede apothekers te vormen.

Mogen we dus zeggen, dat de apothekersschool een bescheiden bloei-periode kende, minder gunstig ontwikkelde zich de afdeling vroedvrouwen-school. Ondanks het feit, dat de school in zijn geheel een voor die jaren ruime bijdrage van f 1.000,— 's jaars uit de provinciale kas ontving, waarvan een gedeelte bestemd was om de leerling-vroedvrouwen in de kosten van huisvesting tegemoet te komen, bleef de belangstelling miniem. De meeste aspirant-vroedvrouwen, voor wie het financieel bezwaarlijk was minstens gedurende twee jaren telkens acht maanden in Maastricht te verblijven, volgden lessen bij een zgn. vroedmeester in de buurt van hun woonplaats. Slechts uit deze gang van zaken t.a.v. de afdeling vroedvrouwen-school is te verklaren, dat Provinciale Staten in hun zitting van 20 Juli 1849 besloten voor 1850 geen subsidie meer te verstrekken aan de Provinciale School tot aankweeking van Apothekers en Vroedvrouwen, „omreden de omstandigheid, dat de genoemde inrigting bij voortdurend weinig bezocht wordt en bijgevolg niet dat nut sticht, hetwelk men inder-tijd gemeend heeft daarvan te mogen verwachten”. En daarmee hield de Provinciale School na het beëindigen van de cursus 1848/49 op te bestaan. Door de geneeskundige commissie is begin 1850 nog geprobeerd tenminste de afdeling apothekersschool te behouden. Ze is hierin niet geslaagd, ondanks haar gedegen pleidooi, waaruit o.a. bleek, dat de commissie sedert de oprichting van de school 80 apothekers geëxamineerd had, van wie er slechts 7 niet de cursus te Maastricht gevolgd hadden. Het enige waartoe Gedeputeerde Staten zich lieten overreden, was het schrijven van een brief aan Burgemeester en Schepenen van Maastricht met de vraag, of het niet mogelijk was de schei- en plantkundelessen, die aan de zgn. tweede afdeling van het Atheneum¹⁷⁾ gegeven werden, uit te breiden en toe te passen op de arts-enij-mengkunde. Toen het curatorium van het Atheneum, gezien de ter tafel liggende ontwerp-wet op de examens

---

¹⁷⁾ De tweede afdeling van het Atheneum was op 3 Januari 1848 als industrie- of burgerschool geopend en is de voorloper van de H.B.S. Zie „Gedenkboek Gemeentelijke H.B.S. 1864-1939”, art. F. SMEETS, pag. 32.

ter uitoefening van de geneeskunst en de artsenij-mengkunde, op dit voorstel slechts wilde ingaan onder voorwaarde van de aanstelling van 'n nieuwe kracht op kosten van de provincie, kwam van het gehele plan niets terecht.

Min of meer geruisloos voor de buitenwereld is de school, als provinciale school, ter ziele gegaan. Dat niet-ingewijden er niet over vernamen, kwam, omdat de lectoren zich in October 1849 bereid hadden verklaard de lessen gratis te geven, voorlopig voor één jaar om degenen, die reeds een jaar de lessen gevolgd hadden, gelegenheid te geven hun studies te voltooien. Ook het Aimbestuur stelde het lokaal gratis beschikbaar. De leerlingen betaalden hun bescheiden retributie, doch deze diende voor aanschaffing van kolen en de noodzakelijke ingrediënten. Het College van Gedeputeerde Staten machtigde de lectoren gebruik te maken van de proefmiddelen en de werktuigen van de voormalige provinciale school. Toen er voldoende belangstelling bleef bestaan, werden de cursussen ook na 1850 op de oude voet voortgezet. Aangezien deze een zuiver particulier karakter droegen en er geen verantwoording meer behoefde afgelegd te worden, is ons omtrent het verloop weinig meer bekend, dan dat ze ononderbroken, althans voor wat de apothekers betreft, gegeven werden tot 1861 door de apotheker Dumoulin. Bij zijn heengaan moest hij de leeftijd der sterken bereikt hebben, gezien het feit, dat hij reeds in 1815 het apothekersexamen te Den Bosch had afgelegd. Men kan slechts bewondering hebben voor de vitaliteit en het idealisme van deze man, die gedurende 25 jaren, waarvan de laatste 11 jaar belangeloos, de vorming van apothekers geleid heeft. Hij ging eerst heen, nadat de voortzetting van het onderricht verzekerd was. De scheikunde-leraar van het Atheneum, prof. Verver, had zich bereid verklaard — en hij had hiertoe toestemming gekregen van het Curatorium — ¹⁸⁾ aan 11 leerlingen een aantal lessen te geven in de pharmaceutische wetenschappen. Op zijn verzoek kreeg hij de simplicia-kast met inhoud, door Dumoulin aan de Provinciale Griffie teruggegeven, ter beschikking. Over de cursussen door Prof. Verver gegeven, is niets bekend. We kunnen slechts als zeker aannemen, dat les gegeven werd in een lokaal van het Atheneum, waarschijnlijk het scheikunde-lokaal, omdat daar het instrumentarium aanwezig was.

Bij de opheffing van het Atheneum en de omzetting van de tweede afdeling, de industrieschool, in de Hogere Burgerschool in 1864, nam Verver ontslag, wegens zijn benoeming tot Directeur van de H.B.S. te Sneek. Toch bleven de apothekers-leerlingen niet zonder onderwijs, gezien het initiatief van de apotheker P. J. Roersch, die gedurende enige uren per week het scheikundig laboratorium van de H.B.S. van het Gemeentebestuur ter beschikking kreeg tegen betaling van een kleine vergoeding per leerling. Het Provinciaal Bestuur droeg hem in Januari 1865 de simplicia-kast met inhoud over. Ofschoon verder elk spoor over onderwijs

---

¹⁸⁾ Notulen Curatorium Atheneum 7 December 1861, aanwezig op Stadsarchief Maastricht.

aan toekomstige apothekers te Maastricht ontbreekt, mogen we veronderstellen, dat hieraan reeds in 1865 een einde is gekomen door het in werking treden van de wet van 1 Juni 1865, regelende de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van geneeskundige, apotheker, hulp-apotheker en vroedvrouw. De eisen door deze wet aan de apotheker gesteld, noodzaakten hem practisch zijn opleiding te ontvangen aan een inrichting van hoger onderwijs. Aangezien thans nog de simplicia in de Gemeentelijke H.B.S. te Maastricht aanwezig zijn, is de veronderstelling gewettigd, dat er toch nog enig pharmaceutisch onderwijs, ook na 1865, is gegeven, waarschijnlijk voor het opleiden tot het leerling- of hulp-apothekersexamen. De in latere jaren in een lokaal van de H.B.S. gegeven assistenten-cursus is hiervan misschien de voortzetting.

Besluitend mogen we concluderen, dat ook in Maastricht in de 19e eeuw krachten werkzaam geweest zijn, om het apothekers-beroep op een hoger plan te brengen en daarmee aan de beoefenaren van dit beroep een beter maatschappelijk aanzien te geven. De in deze dagen ingenomen maatschappelijke positie van de apotheker vindt mede zijn oorsprong in de veel gesmade 19e eeuw.

BUREAU DES SCIENCES
ET ARTS
EXERCISE DE LA PHARMACIE
Loi du 21 germinal an XI

die 8 fructidor an 13

Le Prefet à Monsieur

*M. Minckelers, Nijst, Haenenberg et
Henkelius, pharmacien*

à

Maestricht.

Je vous adresse, Mes., une commission d'adjoint au jury de médecine de ce département pour l'examen et la réception des pharmaciens.

Persuadé de votre bonne volonté à accepter une fonction que vous met dans le cas de contribuer aux progrès de l'art pharmaceutique j'ai cru prévenir vos intentions en vous l'offrant.

Le jury de médecine ouvre ses séances mercredi dix fructidor pour commencer ses opérations le 11. Le lieu de la réunion est à la préfecture. Je vous invite à y assister.

J'ai l'honneur de vous saluer

Le cons. prefet par int.
HENNEQUIN.

R E G L E M E N T

VAN INRICHTING EN ADMINISTRATIE DER SCHOOL TOT AANKWEEKING
VAN APOTHEKERS EN VROEDVROUWEN IN DE PROVINCIE LIMBURG
(in originele versie).

- Art. 1: Er zal te Maastricht eene provinciale school tot aankweeking van Apothekers en Vroedvrouwen worden opgericht.
- Art. 2: De kosten daartoe benoodigd zullen uit de provinciale fondsen worden voldaan. Tot vermindering derzelve zullen echter de retributie der leerlingen nader te bepalen, worden gebezigd.
- Art. 3: De noodige lokalen zoo tot het onderwijs en scheikundige verrichtingen als tot de huisvesting der zwangere en barende Vrouwen zullen door Regenten van den Algemeenen Armen der stad Maastricht, in het Burger Hospitaal worden aange-
wezen.
- Art. 4: Het bestuur der School zal aan eene Commissie door Gedeputeerde Staten te benoemen worden toevertrouwd.
- Art. 5: De Commissie zal bestaan uit een Lid der Gedeputeerde Staten als Voorzitter, twee Leden van de provinciale Commissie van Geneeskundig onderzoek en toezicht, een Lid der Stedelijke Regeering en een Lid van het Kollegie van Regenten van den Algemeenen Armen der stad Maastricht.
- Art. 6: De Commissie benoemd (!) een harer Leden tot Secretaris en penningmeester.
- Art. 7: De Commissie van Bestuur, zal jaarlijks voor den 15 Mei een begroting voor den dienst van het volgende jaar opmaken en ter goedkeuring van Gedeputeerde Staten der Provincie inzenden, terwijl zij de rekening van ontvangsten en uitgaven van ieder jaar in den loop van Maart aan Gedeputeerde Staten insgelijks ter goedkeuring zal aanbieden.
- Art. 8: De door de Provinciale Commissie van Geneeskundig onderzoek en toezicht geëxamineerd en geschikt bevondene Kwekelingen zullen door de Commissie van Bestuur worden ingeschreven.
- Art. 9: Het onderwijs zal door 2 Lectoren worden gegeven. Deze zullen ieder een Jaarwedde de somma van f 500,— niet te boven gaande, en welk elk jaar op de begroting zal worden bepaald, genieten.

- Art. 10: Een van gemelde Lectoren zal met het onderwijs der Vroedkunde worden belast en daarin door een Meesteresse Vroedvrouw worden geassisteerd, terwijl de ander lessen in de schei- en kruidkunde, op de artzenijmengkunde toegepast, zal geven.
- Art. 11: De lessen in de Vroedkunde zullen elk jaar van 1° Mrt tot U^o Junij en van 1 September tot U^o December Vier maal 's weeks plaats hebben; de Overige zullen naar luid van Artikel 6 van het reglement van 6 Januari 1823 geschieden.
- Art. 12: De Meesteresse Vroedvrouw wordt door de Commissie van Bestuur benoemd op voordragt van de provinciale Commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt.
- Art. 13: De Meesteresse Vroedvrouw zal zich, in al wat het onderwijs en den dienst der barende en kraamvrouwen betreft gedragen naar de orders van den Lector van de Vroedkunde.
- Art. 14: Buiten en behalve een jaarlijksch traktement van 75 gld zal de Meesteresse Vroedvrouw voor het particulier door haar te geven onderwijs op het fantoma bij het onderstaan en bij natuurlijke verlossingen eene toelage te vinden uit de door de leerlingen te betalen retributien, genieten.
- Art. 15: De Leerlingen zullen eene Jaarlijksche retributie welke nimmer 15 gld te boven zal gaan, betalen.
- Art. 16: De retributien zullen gebezigd worden tot toelagen aan de Lectoren in dier voege dat, indien het traktement op minder dan f 500,— is bepaald, de Commissie van Bestuur bevoegd zal zijn tot volmaking van gemelde som een gedeelte der retributien aan de Lectoren toe te wijzen, zoo als ook om daaruit eene toelage aan de Meesteresse Vroedvrouw te verstrekken, terwijl hetgeen als dan nog mogt overig blijven na goedvinden van reeds meermaal genoemde Commissie ten voordeele van het gesticht zal worden besteed.
- Art. 17: Na elken cursus zal een examen der Leerlingen in bijwezen van de Commissie van Bestuur plaats hebben.

Goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van den
19 Mei 1825 — nr 130.

Mij bekend

De Secretaris van Staat, etc.

INHOUD

Dr D. A. WITTOP KONING:

De geschiedenis der klinische scholen . . . . . blz. 2 omslag

J. H. A. E. CORNIPS:

Een provinciale school voor apothekers te Maastricht blz. 1

CERCLE BENELUX D'HISTOIRE DE LA PHARMACIE KRING VOOR DE GESCHIEDENIS DER PHARMACIE IN BENELUX

Bureau / Bestuur:

Président: Dr P. H. Brans, Rotterdam	President
Vice-Président: A. Couvreur, Brussel	Vice-President
Secrétaire: Apoth. L. Vandewiele, Gent	Secretaris
Trésorier: I. Etienne, Verviers	Penningmeester
Administrateur-Rédacteur: Dr D. A. Wittop Koning, Amsterdam	Administrateur-Redacteur
Rédacteur: P. van de Vyvere, Brugge	Redacteur.

Membres d'honneur / Ereleden:

- Dr M. Bouvet, président de la Société d'Histoire de la Pharmacie, Paris.
 Prof. Dr D. Rafael Folch y Andreu, président Sociedad Espanola de Historia de la Farmacia, Madrid.
 Prof. Dr J. A. Häfliger, président Intern. Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie, Luzern.
 Prof. Dr G. Urdang, director American Institute of the History of Pharmacy, Madison (Wisc.) U.S.A.

Membres Donateurs / Ondersteunende leden:

- A.P.B. (Algemeen Pharmaceutische Bond / Association Pharmaceutique Belge), Brussel.
 Kon. Ned. Mij ter Bevordering der Pharmacie, 's-Gravenhage.
 Association Pharmaceutique de la Province de Liège.
 Departement Amsterdam van de K.N.M.P.
 Departement Noord Brabant van de K.N.M.P.
 Departement Gelderland van de K.N.M.P.
 Departement Rotterdam van de K.N.M.P.
 Syndicat des Pharmaciens Luxembourgeois.
 N.V. Handelmaatschappij L. I. Akker, Rotterdam.
 Etabl. Biergon, Liège.
 Etabl. du Bled, Bruxelles.
 Etabl. de Bournonville, Bruxelles.
 N.V. Kon. Pharm. Fabr. v/h Brocades, Stheeman en Pharmacia, Amsterdam.
 N.V. Amsterdamsche Chininefabr., Amsterdam.
 Etabl. A. Couvreur, Bruxelles.
 Etabl. Cusi, Bruxelles.
 Etabl. Cepharm, Bruxelles.
 P. Hahmes, Maastricht.
 Etabl. Herman-Labor, Bruxelles.
 N.V. Hoechst Holland, Amsterdam.
 Laboratorios del Norte de Espana, S. A. de Masnou, Barcelona.
 N.V. v/h B. Meindersma, 's-Gravenhage.
 Etabl. Mijnhardt—Mon Cœur, Anvers-Mortsel.
 N.V. Handelsmij Nedigepha, Amsterdam.
 N.V. Onderlinge Pharmaceutische Groothandel, Utrecht.
 N.V. Organon, Oss.
 Fa. K. F. Peters, Amsterdam.
 N.V. Philips-Roxana Pharm. Chem. Ind. „Duphar”, Amsterdam.
 N.V. Chemicaliënhandel Rathkamp & Co., Djakarta
 (kantoor in Nederland te Amsterdam).
 Etabl. Roche, Bruxelles.
 C. N. Schmidt, Amsterdam.
 N.V. Dr Willmar Schwabe, Zaandam.

Cotisation / Lidmaatschap:

- Membres et membres donateurs — Leden en ondersteunende personen: f 8,—
 (100 fr. Belg.) par an/per jaar.
 Sociétés, institutions donatrices — Ondersteunende verenigingen, instellingen, instituten, etc. f 25,— (300 fr. Belg.).